

УДК 351.741.078(477)

О. І. Маслов

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Принципи утворюють певну систему, за допомогою якої можливо глибоко дослідити будь яку діяльність, насамперед, адміністративну діяльність Національної поліції України, інтерес до якої серед науковців лише зростає. Так, система принципів діяльності органів та підрозділів Національної поліції України докорінно змінилася у порівнянні із принципами діяльності міліції та органів внутрішніх справ, відповідно це свідчить про те, що система принципів постійно розвивається та удосконалюється.

Стан дослідження проблеми. Загальні питання діяльності органів та підрозділів Національної поліції України неодноразово ставали предметом наукових пошуків та дискусій таких вчених як: В. Б. Авер'янов, М. І. Ануфрієв, Г. В. Атаманчук, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. П. Гетьманець, І. П. Голосніченко, С. М. Гусаров, С. Ф. Денисюк, В. О. Заросило, Д. П. Калайнов, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, М. Ю. Крепакова, В. В. Мартиновський, О. І. Миколенко, О. М. Музичук, О. В. Негодченко, О. І. Остапенко, В. П. Петков, В. М. Плішкін, О. С. Проневич, О. П. Рябченко, О. Ю. Салманова, О. Ю. Синявська, А. О. Собакар, В. В. Чумак, Х. П. Ярмак, О. Н. Ярмиш та інші. Проте відсутні комплексні дослідження системи принципів адміністративної діяльності Національної поліції України.

Мета статті – дослідження системи принципів адміністративної діяльності Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Всебічний аналіз сутності і значення принципів адміністративної діяльності Національної поліції України буде неповним і необ'єктивним без характеристики їх системи. Побудова збалансованої системи принципів адміністративної діяльності Національної поліції України є основою будь-яких реформацийних процесів у сфері взаємовідносин приватних і публічних осіб, за наявності яких забезпечується баланс приватних і публічних інтересів. Особливістю регуляторного впливу принципів адміністративної діяльності Національної поліції України є те, що функціональне призначення кожного окремого принципу залежить не тільки від його змісту, а й від властивостей та сутності всіх інших принципів, які об'єднані в одну систему. Дослідження системи принципів адміністративно-процедурного права передбачає зосередження уваги на системному підході. Системний підхід

визнано як науковий наприкінці 40-х – початку 50-х років ХХ ст. (засновник – австрійський біолог Л. фон Берталафні) [1, с. 68]. Ю.М. Козловський зокрема зазначає, що «теорія систем вибудовується з урахуванням принципів багатьох галузей наук (відповідність, інваріантність, простота тощо) і тому є найбільш загальною інтеграційною теорією. Вона створювалася як засіб аналізу різноманітних об'єктів природи для виявлення їх спільних властивостей і покликана допомогти вченим подолати інформаційну відчуженість (М.С. Чепіков) шляхом використання математичного апарату, доступного для широкого застосування. Такі поняття теорії систем як цілісність, структура, елемент, організація перетворилися на загальнонаукові і стали основою системно-структурного підходу» [2, с. 3].

Аналізуючи систему принципів адміністративної діяльності Національної поліції України, насамперед, варто проаналізувати зміст та сутність поняття «система». І.М. Дудник зазначає, що «перші уявлення про систему виникли в античній філософії, яка ви сунула онтологічне тлумачення системи як форми впорядкованості і цілісності буття. Давньогрецькі філософи, зокрема Аристотель та Платон, обґрунтували ідеї системного змісту: аксіоматичні, геометричні, логічних побудов. Системні уявлення античності були сприйняті та знайшли продовження в системно-онтологічних концепціях Б.Спінози та Т. Лейбніца, а також в конструкціях наукової систематики XVII–XVIII ст., що прагнули до системного тлумачення оточуючого світу» [3, с. 10]. Л.Г. Шевченко та О.В. Курінний також звертають увагу на те, що «поняття системи зустрічається ще в працях стародавніх мислителів, зокрема системні уявлення про державу, суспільство, економіку спостерігаються і економіко-філософських трактатах Аристотеля й Епікура» [4]. А також цитують Аристотеля: «...вид, і ще більше рід, є тим, що зводить безліч в одну сутність» [5, с. 59]. Варто зауважити, що система – це «не класифікація за певними ознаками на групи, а порядок розташування взаємозалежних частин. Обумовленість розташування частин у системі свідчить про їх сукупність як єдине ціле» [6, с. 24]. В. Ф. Оболенцев звертає увагу на те, що «як це не парадоксально, але до цього часу серед фахівців немає єдиного підходу до її бачення» [7, с. 9]. В свою чергу В. Н. Садовський зазначає про «використання 40 найбільш поши-

рених дефініцій» [8, с. 93-99] системи. Важко визначити зазначену дефініцію, адже як стверджує І.М. Дудник, «поняття «система» як і будь-яке наукове поняття, є результатом логічного абстрагування і виступає значною мірою як ідеальний об'єкт, який формується в свідомості (уяві) дослідника». Так, узагальнений аналіз наукової, начальної, публіцистичної літератури дозволяє виокремити різні підходи до розуміння «системи», наприклад:

– «цілісна сукупність елементів, у якій всі елементи настільки тісно пов'язані один з одним, що виступають стосовно навколишніх умов і інших систем як єдине ціле»;

– «певна реально існуюча структурована цілісна сукупність елементів, поєднаних між собою внутрішніми зв'язками. Саме ці зв'язки здатні надавати внутрішньої організованості усім елементам будь-якої системи, перетворюючи її на диференційовану цілісність»;

– «упорядкована сукупність елементів, взаємопов'язаних і взаємодіючих один з одним, яка має відносну самостійність і органічну єдність, характеризується внутрішньою цілісністю і автономністю функціонування» [9, с. 63.];

– «цілісна сукупність (комплекс) закономірно розташованих та взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів. До основних ознак системи, як правило, відносять: комплексність (сукупність) елементів; впорядкованість та подільність елементів; наявність зв'язків між ними; наявність цілісних властивостей» [10, с. 48];

– «сукупність взаємозалежних елементів, що утворюють єдине ціле і мають єдине призначення або мету» [11, с. 84] та багато інших.

Всі ці положення у повній мірі притаманні й принципам адміністративної діяльності Національної поліції України та їх системі.

Таким чином, можна вважати, що система принципів адміністративної діяльності Національної поліції України – це інтегрована, структурно упорядкована сукупність взаємозалежних і взаємопов'язаних її елементів (окремих принципів, які слід розглядати у якості елементів), що утворюють єдине ціле й зорієнтовані на формування базового підґрунтя для регулювання відносин органів та підрозділів Національної поліції України з громадянами, із приватними та іншими особами у сфері адміністративної діяльності.

Враховуючи, що система принципів адміністративної діяльності Національної поліції України є складовою частиною більш глобальної «над-системи», «мегасистеми» (система принципів адміністративного права), варто відзначити твердження Р.С. Мельника про те, що «система принципів адміністративного права перебуває у процесі трансформації, що викликано, перш за все, впровадженням «людиноцентристського»

підходу у сферу адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. В Україні поки що не розроблена єдина система принципів адміністративного права. В той же час слід уникати спроб підміни поняття «система принципів адміністративного права» їх переліком, закріпленням в тому чи іншому нормативному акті» [12, с. 65]. А. А. Пухтецька також наголошує на тому, що «в сучасний період розвитку науки та галузі адміністративного права України система принципів адміністративного права зазнає докорінних трансформацій, адже запроваджується «людиноцентристський» підхід до розуміння ключових державно-правових явищ, категорій, що обумовлює необхідність перегляду змісту та ключових вимог сформованих радянською наукою принципів адміністративного права, що фактично визначали принципи радянського державного керування соціальними процесами, організаціями людиною як підпорядкованими суб'єктами. Оновлення системи принципів адміністративного права України відбувається на основі ціннісних трансформацій, покладених в основу організації державної влади в Україні в цілому та державного управління зокрема. ... Необхідно сформулювати такі принципи адміністративного права, які б відповідали сучасним завданням забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини, громадянина, а також інших суб'єктів адміністративних правовідносин у взаємостосунках з органами державного управління» [13, с. 27, 14 с. 82]. Отже, відсутність єдиного доктринального підходу щодо розкриття системи принципів адміністративного права ускладнює й спроби формування визначення системи принципів адміністративної діяльності Національної поліції України (як похідної системи), яка наразі також перебуває на етапі свого становлення, адже принципи адміністративного права та принципи адміністративної діяльності Національної поліції України перебувають у постійному системному взаємозв'язку.

Аналізуючи, зокрема, систему принципів адміністративної діяльності Національної поліції України, можна запропонувати визначити такі її характерні ознаки:

1) множинність та розмаїття її складових елементів – принципів, які й формують підсистеми всієї системи;

2) ієрархічність її побудови, тобто розміщення у системі й роль у ній належного, чітко визначеного місця, що має своє обґрунтування;

3) елементи, які утворюють систему, перебувають у взаємозв'язку і взаємодії між собою (внутрішні, зовнішні, горизонтальні, вертикальні);

4) наявність безпосереднього зв'язку елементів системи із правовими інститутами підгалузі адміністративної діяльності Національної поліції України;

5) єдність та цілісність як системи в цілому, так, і її складових;

6) наявність спеціальної мети – формування фундаментального підґрунтя для відносин суб'єктів публічної адміністрації із приватними та іншими особами під час вирішення індивідуальних адміністративних справ у сфері публічного адміністрування. Саме наявність мети й дозволяє підтвердити обрання третього, новаційного («складного») підходу до розгляду системи принципів адміністративно-процедурного права.

До системи принципів адміністративної діяльності Національної поліції України також варто застосовувати характеристики мобільності й «відчуття змін» у середовищі. Так, наприклад, поява нових адміністративних процедур, або зміна їх змісту пов'язана зі зміною принципів адміністративно-процедурного права, що, відповідно, відображається і на зміні всієї системи, як і зміна моделей взаємовідносин у державі, запозичення європейсько-правових принципів. Слід зауважити, що ознаками, які, все ж таки, свідчать про систему, в даному випадку, принципів адміністративно-процедурного права, є також об'єктивна зумовленість (як, наприклад, визнання верховенства права при докорінній зміні функціонального призначення права, «базової» моделі відносин особи і держави), стабільність (хоча і є зміна, «реагування» системи на зміни, проте вона є тривалою дією, не є хаотично змішаною, тим більше, якщо мова йде про принципи).

Висновки. Отже, система принципів адміністративної діяльності Національної поліції – це інтегрована, структурно упорядкована, об'єктивно-зумовлена сукупність взаємозалежних і взаємопов'язаних її елементів (окремих принципів, які слід розглядати у якості підсистем), що утворюють єдине ціле й зорієнтовані на формування фундаментального підґрунтя для відносин суб'єктів публічної адміністрації із приватними та іншими особами під час вирішення індивідуальних адміністративних справ у сфері публічного адміністрування.

Системі принципів адміністративної діяльності Національної поліції притаманні такі характерні ознаки:

1) множинність та розмаїття її складових елементів – принципів, які формують підсистеми всієї системи;

2) ієрархічність її побудови, тобто розміщення у системі й роль у ній належного, чітко визначеного місця, що має своє обґрунтування;

3) елементи, які утворюють систему, перебувають у взаємозв'язку і взаємодії між собою (внутрішні, зовнішні, горизонтальні, вертикальні);

4) наявність безпосереднього зв'язку елементів системи із правовими інститутами підгалузі адміністративно-процедурного права;

5) єдність та цілісність як системи в цілому, так, і її складових;

6) наявність спеціальної мети – формування фундаментального підґрунтя для відносин суб'єктів публічної адміністрації із приватними та іншими особами під час вирішення індивідуальних адміністративних справ у сфері публічного адміністрування. Для характеристики принципів адміністративно-процедурного права саме їх системний аналіз дозволяє реально з'ясувати потенціал цього феномену.

Література

1. Антонова О. Є. Застосування системного підходу у побудові моделі обдарованості. Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 68-91.
2. Козловський Ю. М. Наукова діяльність вищого навчального закладу. Випуск 3: *Системний підхід до наукової діяльності вищого навчального закладу: науково-методичні рекомендації*. Львів: Сполум, 2011. 30 с.
3. Дудник І. М. Вступ до загальної теорії систем: посібник. Київ: Кондор, 2009. 129 с.
4. Шевченко Л., Курінний О. Джерела системного підходу в методології публічного управління сталим розвитком територій. *Публічне адміністрування: теорія та практика* : електрон. зб. наук. пр. 2016. Вип. 1 (15). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=EJ000045%2F2016%2F1.
5. Аристотель. Категории. URL: <http://lib.ru/ROEEAST/ARISTOTEL/kategorii.txt>.
6. Советский гражданский процесс : учебник / В. И. Аргунов, А. А. Добровольский, С. А. Иванова, П. В. Логинов ; под ред. М. К. Треушникова. Москва : Изд-во МГУ, 1989. 462 с.
7. Оболенцев В. Ф. Базові засади системного аналізу системи держави України: монографія. Харків: Право, 2018. 98 с.
8. Садовский В. Н. Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ. Москва: Наука, 1974. 280 с.
9. Оніщенко Н. М. Загальна характеристика правової системи як інтегруючої категорії юридичної науки. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. Вип. 2. Київ: Вид. дім «Юридична книга», 2000. С. 62-76.
10. Луць Л. Критерії системного аналізу – методологічні основи дослідження правової системи. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2001. Вип. 36. С. 48-50.
11. Методы исследования и организации экспериментов / под ред. К. П. Власова. Харьков: Гуманитарный Центр, 2002. 125 с.
12. 100 ответов на 100 вопросов по Общему административному праву: учеб. пособие / под ред. Р. С. Мельника. Киев: Юринком Интер, 2017. 240 с.
13. Пухтецька А. А. Принципи адміністративного права: адміністративно-правові та євроінтеграційні аспекти оновлення змісту та практики застосування : монографія. Київ ; Харків : ПП Панов вид., 2016. 434 с.

14. Чумак В. В. Европейские принципы деятельности полиции и перспективы их использования в Украине. *Legea si Viata* : междунар. науч.-практ. правовой журнал. 2015. № 10/3. С. 81–85.

Анотація

Маслов О. І. Система принципів адміністративної діяльності національної поліції України. – Стаття.

У статті досліджено систему принципів адміністративної діяльності Національної поліції України. Наголошено, що принципи утворюють певну систему, за допомогою якої можливо глибоко дослідити будь яку діяльність, насамперед, адміністративну діяльність Національної поліції України. Визначено, що система принципів адміністративної діяльності Національної поліції – це інтегрована, структурно упорядкована, об'єктивно-зумовлена сукупність взаємозалежних і взаємопов'язаних її елементів (окремих принципів, які слід розглядати у якості підсистем), що утворюють єдине ціле.

Ключові слова: система, принципи, адміністративна діяльність, Національна поліція України.

Аннотация

Маслов А. И. Система принципов административной деятельности Национальной полиции Украины. – Статья.

В статье исследована система принципов административной деятельности Национальной полиции

Украины. Отмечено, что принципы образуют определенную систему, с помощью которой возможно глубоко исследовать любую деятельность, прежде всего, административную деятельность Национальной полиции Украины. Определено, что система принципов административной деятельности Национальной полиции – это интегрированная, структурно упорядоченная, объективно обусловлена совокупность взаимосвязанных и взаимосвязанных ее элементов (отдельных принципов, которые следует рассматривать в качестве подсистем), образующих единое целое.

Ключевые слова: система, принципы, административная деятельность, Национальная полиция Украина.

Summary

Maslov O. I. System of principles of administrative activity of the National Police of Ukraine. – Article.

The article examines the system of principles of administrative activity of the National Police of Ukraine. It is emphasized that the principles form a certain system through which it is possible to deeply investigate any activity, first of all, administrative activity of the National Police of Ukraine. It is determined that the system of principles of administrative activity of the National Police is an integrated, structurally ordered, objectively determined set of its interdependent and interconnected elements (separate principles that should be considered as subsystems) that form a single whole.

Key words: system, principles, administrative activity, National Police of Ukraine.